

Glappet

En rapport om situationen för
unga som lämnar samhällsvård

SOS
BARNBYAR

SOS Barnbyar vill tacka alla som tagit
sig tid att intervjuas i rapporten.
Ett särskilt tack går till Naya och Simon
som har delat med sig av sina livsberättelser.

Rapportförfattare för SOS Barnbyar:

Cecilia Linblad Wergeni

2023-12-05

HEJ BESLUTSFATTARE OCH MAKTHAVARE!

När vi fyller 18 år möts vi av ett hejdå - lycka till i ditt liv!
Men vi från samhällsvård har inte förberetts för självständighet.

Det känns som att ingen bryr sig. Allt är upp till en själv. Det är jättesvårt att beskriva den känslan. Åren innan man fyller 18 år är fyllda av mycket oro. Det är svårt att koncentrera sig och lära sig saker under de viktiga åren i skolan. Tankarna handlar om frågor som: Hur ska jag klara mig själv? Var ska jag bo?

Rädslan att inte ha någonstans att bo efter en placering är stor. Därför tycker vi att det är viktigt att socialtjänsten ser till att vi unga som lämnar samhällsvård har någonstans att bo. Vi ska kunna känna oss trygga så att vi kan bygga vår framtid. Annars ligger fokus bara på: Var ska jag sova? I stället för att söka jobb, utbildning och bygga nätverk.

Vi vill att barn och unga i samhällsvård stärks redan under placeringen eftersom vi inte kommer bo där för alltid. Man ska få allt man behöver under tiden man är där och stärkas för att klara sig själv efter placeringen. Vi behöver lära oss hur samhället funkar. Ingen har visat eller lärt oss det. Om vi unga får stöd med denna kunskap innan det är dags att stå på egna ben kommer det att kännas lättare. Klivet ut till vuxenlivet blir då inte lika stort.

Många av oss som lämnar samhällsvård tar stora risker och riskerar att ta dåliga beslut för att vi inte får rätt stöd. Vi drömmer om en värld där vi med erfarenhet från samhällsvård också ska få känna oss fria. Fria att drömma. Därför vill vi att ni investerar här och nu, i stället för när problemen uppkommer senare.

Vi ber därför dig som är beslutsfattare eller makthavare att inför varje beslut prata med ungdomar. Fråga ungdomar med erfarenhet från samhällsvård om vad vi tycker, så att du med möjlighet att förändra får en bra bild av vilket stöd som behövs. Fråga oss vilket stöd vi hade önskat få under en placering. Lyssna på riktigt och ta till dig av våra åsikter!

Barn och unga är framtiden. Om ni inte stöttar oss - vad är framtiden då?

SOS Barnbyars Ungdomsråd

"... was anyone ever so young?
I am here to tell you that someone was."

Joan Didion

Ur Slouching Towards Bethlehem

Innehåll

- 4** Prolog
- 5** Inledning
- 7** Naya och Simon
- 9** Att vara i samhällsvård och att lämna den
- 11** Glappet
 - 15** Socialtjänstlagen
 - 17** Kommunernas arbete
 - 19** SOS Barnbyars kommunrapport
- 20** SOS Barnbyars arbete med unga som lämnar samhällsvård
- 21** Så minskar vi glappet
- 23** SOS Barnbyars partienkät
- 24** Avslutning
- 25** SOS Barnbyars rekommendationer
- 26** Råd för en bättre eftervård
- 27** Referenslista

Prolog

Tänk dig att du är 17 år. Du står framför spegeln i ditt rum. Det är precis före midnatt och du ser din svaga reflektion i mörkret. Du står där, för att du väntar. Du väntar, för att du vet att när klockan passerat tolv kommer du att bli 18 år. Du kommer att bli vuxen. Du fortsätter att vänta. Klockan passerar midnatt. Du stirrar som hypnotiserad in i spegeln för att se den förändring du längtat efter. Men inget händer.

Självklart händer inget. Det händer inget för att det du sysslar med är magiskt tänkande. Ett tänkande som passar bättre för ett barn än för någon som nyss blivit vuxen. Ändå är det så här de unga som lämnar samhällsvård behandlas av oss, det svenska samhället. Vi behandlar dem med magiskt tänkande. Vi förväntar oss att de över en natt ska bli vuxna. Och det värsta är: Vi gör det trots att vi vet bättre. Men låt oss börja från början.

Inledning

Att placera ett barn i samhällsvård är den mest ingripande insatsen socialtjänsten har att tillgå.¹ Samhällsvård får bara användas då alla andra tillgängliga insatser inom öppenvården har uttömts. Men om så har skett, och hemförhållandena eller barnets egna beteende trots allt kan vara av fara för barnet, kan samhällsvård bli aktuellt. Med samhällsvård menas familjehem, stödboenden och institution, så som HVB-hem eller SiS-hem.

Det vanligaste är att barn och unga placeras i familjehem. Därefter följer HVB-hem och sist stödboende.² Kort sagt, när ett barn placeras i samhällsvård tar samhället på sig ett ansvar som påminner om föräldraansvaret.

Samhällsvård är alltså ett extraordinärt ingripande i en persons liv, dessutom i en mycket ung persons liv. Trots det finns det inga tydliga regler eller enhetlig praxis i

kommunerna om hur ansvaret ska se ut för de här unga när de lämnar samhällsvården. I många fall släpper samhället bara taget om dem.

Den här rapporten handlar om de unga som lämnar samhällsvård och om det glapp bristen på eftervård försätter dem i.³ Ett glapp som samhället skulle kunna överbrygga men inte gör. Glappet, och den tidigare samhällsvården, leder inte sällan till ett samhälleligt utanförskap, såsom arbetslöshet, sjukdom och kriminalitet. En studie gjord av bland annat forskaren Marie Berlin 2021, vid sociologiska institutionen på Stockholms universitet, undersökte hur det såg ut i Sverige, Danmark och Finland vad gäller risken för barn i samhällsvård att stå utanför arbete, utbildning och yrkesförberedande träning i åldern 21 – 23 år. Studien, som byggde på register av hela årsklassen födda 1987, visade att ungefär en fjärdedel av

Fotograf: Rasmus Thuritz

de som tidigare varit i samhällsvård i Sverige vid 21 – 23 års ålder stod utanför arbete, utbildning och yrkesförberedande träning.⁴ Det är ett mycket kostsamt utanförskap. Beräkningar visar att en person som aldrig kommer in på arbetsmarknaden kostar samhället mellan 12 – 15 miljoner kronor under en livstid.⁵ Och de som hamnar i det utanförskapet är många (och självklart inte bara de som varit i samhällsvård även om de är överrepresenterade).⁶

En sak till bör sägas så här inledningsvis. En fråga har mer än någon annan dominerat debatten i Sverige under hösten 2023. Frågan om hur vi ska få bukt med kriminaliteten i allmänhet och gängkriminaliteten i synnerhet. Statistiken visar här på ett oroväckande och mycket tydligt samband mellan samhällsvård och kriminalitet. Barn födda i Sverige 1990 eller 1991 och som var placerade i samhällsvård innan de fyllde 20 år löpte tre till tio gånger högre risk att få en

fällande dom mellan 20 och 25 års ålder. Vidare löpte de 5 till 20 gånger högre risk att dömas till fängelse, än barn som aldrig varit i samhällsvård.⁷ För att vara tydlig, statistiken visar inte om det är samhällsvården som skadar barn på ett sådant sätt att de begår fler brott som vuxna eller om det är andra orsaker. Men det som är tydligt är att barn och unga som varit i samhällsvård är överrepresenterade i arbetslöshet och kriminalitet. De löper också högre risker att drabbas av fysisk eller psykisk ohälsa. Frågorna som uppstår är således: Har vi råd med att fortsätta ignorera det faktumet? Har vi råd när det finns möjlighet att fånga upp de som lämnar samhällsvård och därmed förhindra deras väg mot utanförskap? Och när alternativet till att inte göra det kostar oss enormt, både på ett mänskligt och ett samhällsekonomiskt plan?

¹ Ytterst är det politiska beslut i socialnämnden som krävs för omhändertagande och samhällsvård av barn och unga. För enkelhetens skull används dock genomgående begreppet socialtjänsten i den här rapporten, förutom i avsnittet som diskuterar socialtjänstlagen och i avsnittet Råd för en bättre eftervård.

² Socialstyrelsen. Statistik om socialtjänstinsatser till barn och unga 2022. Socialtjänst, 2023, s. 2.

³ Eftervård är ett samlingsnamn för det stöd som socialtjänsten kan erbjuda när ett barn eller en ung person lämnar samhällsvård. Eftervård kan till exempel vara stöd med fortsatta studier och hjälp med bostad.

⁴ Stiftelsen Allmänna Barnhuset. I föräldrars ställe - om förutsättningar och insatser för barn och unga i samhällsvård. Stiftelsen Allmänna Barnhuset, 2021, s. 30.

⁵ Siffran 12–15 miljoner kommer från rapporten Gatuvåldets ekonomi – Ett kommunalt perspektiv skriven av nationalekonomerna Ingvar Nilsson och Anders Wadeskog i samarbete med Skandia Idéer för livet och Akta Huvudet, Hjärnskadeförbundet Hjärnkraft och Allmänna Arvsfonden. 2012-08-31.

⁶ Siffrorna är baserade på intervju med nationalekonom Ingvar Nilsson. Ingvar Nilsson har bland annat tillsammans med beteendevetare Eva Nilsson Lundmark skrivit rapporten Utanförskap och unga - En socioekonomisk analys av värdet av främjande öppen fritidsverksamhet för unga, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF), 2022. Ingvar Nilsson är också medförfattare till boken Utanförskapets pris – om förebyggande sociala investeringar, Studentlitteratur 2014. Boken diskuterar hur tidiga specialsatsningar i skolan, projekt fokuserade på rehabilitering och framgångsrika arbetsmarknadsåtgärder kan bryta en cirkel mot utanförskap.

⁷ Studieförbundet Näringsliv och Samhälle (SNS). Påverkar samhällsvård barns framtida kriminalitet? Stockholm: SNS Förlag, 2023, s. 10.

Naya och Simon

– När jag närmade mig 18 år ... För mig som inte riktigt har någon i mitt liv, som jag kan prata med och lita på, blev det bara: "Aha, vad händer? Vart ska jag ta vägen?" Det var sista året på gymnasiet och jag kunde inte fokusera riktigt. För jag tänkte: "Nu är jag 18 år och de kommer att sparka ut mig. Och var ska jag hamna då?"

Naya

Naya^a kom till Sverige en novemberdag. Då var hon sex år. Två veckor innan hade hon fått besök i Gambia av sin mamma. En mamma som hon inte alls kände igen. Hon hade fram till den dagen trott att det var hennes mormor, som tagit hand om henne sedan hon var liten, som var hennes mamma. Men hennes riktiga mamma talade nu om för Naya att hon skulle komma till Sverige. Ett land hon aldrig hade hört talas om. Den 11 november 2011 lyfte det plan från Gambia som skulle ta Naya och hennes äldre bror till Sverige. När de landade på Arlanda några timmar senare var det drygt tre plusgrader ute, en typisk svensk novemberdag. Hennes storebror grät och sa att det inte bara var ett besök i Sverige. De skulle stanna för gott. Det visste han. Nayas mamma bodde i ett litet rum i Tyresö, som knappt kunde kallas lägenhet. Där väntade deras treårige lillebror, ett syskon de aldrig tidigare träffat. Den dagen blev början på Nayas uppväxt i Sverige. Det skulle dröja sex år innan Naya fick en kontaktfamilj som hon kunde vara hos en till två helger i månaden. Då var hon 12 år. Först när hon var 17 år fick hon komma till ett familjehem. Innan dess hade hon varit med om att bli slagen av sin styvfar. Men hon såg också sin yngsta lillebror, som föddes när Naya bott i Sverige i några år, bli slagen.

– Han var två år då och han ville inte sova en kväll. Han ville bara leka. Han ropade på mig, men hans pappa sa att han skulle ligga själv i sängen. Efter ett tag gick jag ned i tvättstugan. Men när jag öppnade dörren till lägenheten igen såg jag att min styvfar slog min lillebror med en hörlursladd. Jag sa stopp, du får inte slå min bror. Min mamma hörde allt. Hon satt i vardagsrummet och såg på tv, men hon gjorde ingenting. Hon lät det bara ske. Ingen kunde försvara honom, han var bara två år. När jag försökte ringa min storebror för att få hjälp tog min mamma telefonen ifrån mig och då kom min styvfar. Han gav mig den största örfilen som jag någonsin fått. Efter det satt jag två dagar i sängen och bara stirrade in i väggen.

Fotografi: Shawn Rain

Efter de två dagarna hörde Naya av sig till sin vän på Snapchat. Naya skrev att hon inte orkade bo hemma längre. Vänner skrev tillbaka och bad Naya komma till skolan nästa dag. De skulle komma på något tillsammans.

– Den dagen i skolan kunde jag inte koncentrera mig för jag ville fly, men jag funderade också på om jag kunde lämna mina bröder.

Naya flyttade till slut från sin mamma och sin styvfar. Men i stället för att komma till ro på en plats präglades de kommande åren av oro. Och när hon gick ut gymnasiet fick hon veta av socialtjänsten att hon inte kunde bo kvar i sitt familjehem.

– Efter studenten fick jag inte vara placerad längre för de tyckte jag inte behövde det, liksom. Men familjehemmet, som jag bodde hos, sa bara att vi måste lösa det här på något sätt. Jag släpper dig inte, sa hon. Och nu hyr jag ett rum av henne.

Simon har en liknande erfarenhet av samhällsvård, men en helt annan historia.

– Det började väl med att min mamma och pappa skiljde sig. Det var på grund av att min pappa var alkoholist och misshandlade min mamma. Så min lillebror, som är ett år yngre än jag, vi bodde varannan vecka hos pappa och mamma. Det var väldigt bra när vi bodde hos min mamma, men när vi bodde hos min pappa ... Han var hemma och en riktigt bra pappa en till två dagar i veckan. Resten av dagarna kom han hem mitt i natten och så försvann han hela dagen. Vi hade inte egna nycklar så vi hängde i området med äldre killar. Vi var åtta och nio år. Jag tror att folk såg oss som gatubarn. Men det var det livet vi fått. De äldre killarna tog hand om oss. Vi spelade fotboll. De på pizzerian bjöd oss på pizza och vi baxade, snattade saker på lca för att överleva. De på lca såg vad vi gjorde men de tog oss aldrig. Pappas lägenhet var låst men vi brukade gå och plinga på under dagen för att se om han kommit hem. På kvällen stängdes porten och vi brukade vänta på pappa utanför. Det kunde ta sin tid. Sedan kom han hem full, öppnade dörren och somnade på direkten.

Fotograf: Rasmus Thuritz

Vill du ta del av fler
livsberättelser från
unga som lämnat
samhällsvård lyssna på
SOS Barnbyars podd
På egna ben.

Så pågick det tills en natt när det blev för mycket för Simon. Han hade under en längre tid tagit hand om sin lillebror och höll sig även vaken på kvällarna, då lillebrodern sa att han inte kunde sova om Simon inte var vaken. En natt då pojkarna var ensamma i lägenheten började någon att banka på dörren och knacka på fönstret. Det pågick i tjugo minuter. Simon var skräckslagen och försökte ringa sin mamma som bodde en bit bort från pappan i samma förort. När hon inte svarade ringde han polisen.

– Det var då jag kom i kontakt med Soc första gången. Pappa blev av med vårdnaden om oss och mamma flyttade från förorten till Södermalm. Hon ville inte att det skulle gå snett för oss. Hon ville att vi skulle ha ett bra liv. Och vi hade det bra i stan, tills jag gick i nian och det blev en konflikt mellan mig och min styvfar. Han sa att jag var tvungen att flytta.

Efter det började en period då Simon flyttade runt och när han var 19 år hade mycket hunnit hända.

– Ilskan tror jag ledde mig in på fel vägar. Till fel kretsar. Ja, det var länge sedan men på den tiden bodde jag på massa olika ställen. Hos vänner och hos dåligt umgänge. Jag menar folk som håller på med kriminella grejer. Så jag hamnade i mitten av droger, stölder, misshandel, slagsmål, pistol riktad mot huvudet, knivar ... Det var en tid när jag sov med ett öga öppet. Jag kommer ihåg den perioden - med ett öga öppet. Det var som om jag bara vilade när jag sov för att jag alltid behövde vara redo.

Naya och Simon, två olika livsberättelser och två ungdomar med erfarenhet av att vara i samhällsvård men också med erfarenheten av att lämna den. Deras bakgrunder är olika men deras slutsatser av att ha samhället som förälder är påfallande lika. Det stöd de fick räckte inte.

⁸ Naya och Simon heter egentligen något annat och även ortnamnen är utbytta.

Fotograf: Annie Spratt

Att vara i samhällsvård och att lämna den

Forskning som rör barn och unga som har varit placerade i samhällsvård är entydig. De är en av de mest sårbara och samtidigt bortglömda grupperna i vårt samhälle. År 2022 fick 26 500 barn och unga någon gång under året en heldygnsinsats, av det som kallas samhällsvård. Hälften av dem var under 15 år och hälften var 16 – 21 år. Det var marginellt fler pojkar som placerades än flickor. En placering kan ske frivilligt, med stöd av 4 kap. 1 § socialtjänstlagen, eller med tvång, enligt 2, 3 eller 6 §§ lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU). Nästan 70 procent av heldygnsplaceringarna skedde frivilligt, det vill säga med stöd av socialtjänstlagen.⁹ Vidare är barn i familjer som är långvarigt beroende av försörjningsstöd kraftigt överrepresenterade inom samhällsvården.¹⁰

Men det slutar inte där. Som sades inledningsvis visar forskning att barn och unga som någon gång under uppväxten varit i samhällsvård löper högre risk för och är överrepresenterade som vuxna i statistiken vad gäller hemlöshet, arbetslöshet, bristande försörjningsförmåga och kontakt med straffrättsystemet.

Relativ risk för ogynnsamma utfall för långvarigt familjehemsplacerade barn vid 26 år jämfört med barn som inte fått insatser från socialtjänsten före 18 års ålder.

Källa:
Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU). Stöd till unga som ska flytta från placering i social dygnsvård - En systematisk översikt. 2020-09-17.

Själv mord	RR = 6,4
Själv mordsförsök	RR = 6,2
Allvarlig psykisk ohälsa	RR = 5,0
Narkotikamissbruk	RR = 6,8
Alkoholmissbruk	RR = 4,9
Allvarlig kriminalitet	RR = 7,5
Att bli tonårsförälder	RR = 3,8
Bidragsberoende	RR = 9,8

Dessutom sker de här ungdomarnas övergång till vuxenlivet vid lägre ålder och under kortare tid samt med mindre stöd än för andra jämnåriga.¹¹ Det i sin tur ska ses i ljuset av att ungdomstiden idag har blivit längre än förr. Längre i den meningen att unga människor under en utsträckt period befinner sig i processen av att gå från ung till vuxen. Det betyder att unga människor idag i stor utsträckning och under längre tid förlitar sig på sina omsorgspersoner för ekonomiskt, emotionellt och praktiskt stöd. En förmån som unga som lämnar samhällsvård inte har tillgång till.

Både nationella och internationella studier visar att de som varit samhällsplacerade har en större sannolikhet för både fysisk och psykisk ohälsa och att de är överrepresenterade i självmordsstatistiken.¹²

Men det slutar inte heller här. Många unga med erfarenhet av samhällsvård diagnosticeras med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, som exempelvis ADHD och autism.¹³ Men de tenderar att få sina diagnoser senare i livet jämfört med sina jämnåriga, beroende på bristande stöd och upprepade uppbrott i placeringarna. Inte sällan får de också, efter tiden i samhällsvård, diagnoserna posttraumatiskt stressyndrom och depression. Så var det för Naya.

– En dag, när jag närmade mig 18 år, orkade jag bara inte längre. Det blev liksom bara svart inuti mig. Och jourhemmet, som jag bodde i då, låg ganska högt upp. Lägenheten låg på högsta våningen. Jag hade det bra den dagen - det var inte det - men ångesten bara kom och jag tänkte: Jag ska bara hoppa nu! Men något inom mig, jag tror det var min yngsta brors röst sa: "Jag behöver dig." Och då ringde jag kvinnan i jourhemmet och berättade vad som hade hänt. Vi fick åka in akut. Och de sa på sjukhuset att det var allvarligt med mig, att jag behövde ett riktigt stöd. På BUP, där jag fick göra massor av tester, kom de fram till att jag har posttraumatiskt stressyndrom. Men jag fick inte vara kvar på BUP när jag fyllde 18 år. Då fick jag komma till vårdcentralen. Jag fick träffa en läkare direkt som skrev ut en massa mediciner till mig. Ångestmedicin, allt det där, men de sa att det skulle ta två år innan jag fick träffa en psykolog fysiskt.

Unga som lämnar samhällsvård är alltså en av de mest sårbara grupperna i vårt samhälle. Trots det får de inte det stöd, eller den så kallade eftervård, som de behöver. Och den här gruppen behöver stöd på flera olika områden i livet. Varför ger vi inte unga med erfarenhet av att vara placerade samma förutsättningar att leva ett självständigt liv som unga utan erfarenhet av placeringar får?

Fotograf: Alma

⁹ Socialstyrelsen. Statistik om socialtjänstinsatser till barn och unga 2022. Socialtjänst, 2023, s. 2.

¹⁰ Mattias Bengtsson. Att lämna en placering i samhällsvård - En studie om ungas övergång från samhällsvård till vuxenliv. Diss., Gävle universitet 2022, s. 11.

¹¹ Mattias Bengtsson. Att lämna en placering i samhällsvård - En studie om ungas övergång från samhällsvård till vuxenliv. Diss., Gävle universitet 2022, s. 4.

¹² Mattias Bengtsson. Att lämna en placering i samhällsvård - En studie om ungas övergång från samhällsvård till vuxenliv. Diss., Gävle universitet 2022, s. 4.

¹³ Jacqueline Hellman Treschow. Kunskapsbrist om NPF inom socialt arbete: "Viktigt att vi sprider vår kunskap" - Riksförbundet Attention. Aktuellt. Ung Dialog. 2022-11-24.

Fotograf: Rasmus Thuritz

Glappet

Ingrid Höjer, professor emerita i socialt arbete vid Göteborgs universitet säger:

– Den frågan har jag också ställt mig många gånger. Jag förstår faktiskt inte varför vi inte gör mer. Det kom en SOU redan 2015.¹⁴ I kapitel 18 i utredningen finns allt man behöver göra. Kapitlet är tydligt och med referenser till forskningen på området. Jag har frågat makthavare varför det inte blev något av den SOU:n men inte fått något bra svar. Och att inte satsa på de här ungdomarna, som samhället både lagt tid och resurser på som barn, är som att kasta pengar i sjön.

Även Pernilla Leviner, professor i offentlig rätt vid Stockholms universitet, har funderat på varför inte mer görs för unga som lämnar samhällsvård.

– Jag tror till exempel att det kan vara svårt att få till familjehemsplaceringar för de äldre barnen. De hamnar i stället på HVB-hem. På institution är det svårare att bygga samma relation som i familjehem. Det kan bli mer av ett rent uppdrag där en ung person släpps vid 18-års ålder. Trots att uppdraget är att ta hand om andras barn när deras föräldrar inte kan det. Barn i samhällsvård behöver ju precis som de flesta andra ungdomar stöd och hjälp av vuxna när de ska börja stå på egna ben. Det vi vill uppnå för de barn som lämnar samhällsvård, är att de ska kunna få samma stöd som andra unga människor. De kan behöva få hjälp med att skriva ett CV eller att göra hoppet från barn- och

ungdomspsykiatri till vuxenpsykiatri. Och vi ska, så långt som möjligt, undvika vård på institution. Vi behöver utgå från en holistisk syn på människan.

Och hon fortsätter:

– I slutändan handlar det om prioriteringar mellan olika grupper. Jag vet att det kom en rapport nyss från fackförbundet Vision, Socialchefsrapporten 2023, om hur hårt pressad socialtjänsten är och att de inte kan ge de insatser som behövs. Men det kan ju också vara lönsamt för kommunerna att satsa på dessa unga. Så att de inte behöver riskera att hamna utanför samhället, som i arbetslöshet eller i kriminalitet. För det kostar mycket.

Hur ser då det glapp ut som de unga försätts i? Hanna-Liisa Juntti, chef för SOS Barnbyars ungdomsprogram, har under många år arbetat med unga som lämnat samhällsvård eller är på väg att lämna den. Hon säger så här om glappet:

– Det kan se så himla olika ut. Du kan vara 18 år och bo på ett stödboende och vara på väg att lämna det. Via boendet har du det du behöver, till exempel fickpengar och hygienprodukter, men den dag du lämnar står du utan allt sådant. Utan säker bostad och försörjning. Du kan själv ha ordnat något boende så du flyttar till en kompis eller en pojk- eller flickvän. Men du kan lika gärna flytta hem igen, till ett hem som inte fungerat och där du till och med kanske varit utsatt för fysiska eller psykiska övergrepp.

Det funkar att bo så en tid, sedan blir du utkastad eller sticker själv. Du kanske då får tillbringa en natt eller två på pendeltåget tills du får hjälp av socialtjänsten. De ordnar med ett vandrarhem eller liknande där du bor ett tag. Du kan också bo i ett familjehem när du fyller 18 år och de kan erbjuda dig att bo kvar hos dem mot att du betalar hyra. Alternativt så låter familjehemmet dig bo kvar där gratis och gör allt för att behandla dig som om du vore deras eget barn. Eller så vill du inte längre alls ha stöd av samhället. Du vill vara din egen oavsett vad som händer. Men det som alla de här unga har gemensamt när de hamnar i glappet mellan samhällsvård och självständigt liv, är att de tidigare - och mycket sämre rustade - än andra ungdomar kommer ut i vuxenlivet. Unga som lämnar samhällsvård är med om ett dubbelt svek, först sviker föräldrarna och sedan sviker samhället genom att inte fånga upp dem på väg ut i vuxenlivet.

Nationalekonom Ingvar Nilsson har i över trettio års tid forskat på vad utanförskap kostar samhället.

Han menar att kostnaderna att ta hand om unga som har begynnande problem är en bråkdel av vad det kostar samhället att ta hand om en arbetslös, passiv eller kriminell person.

Fotograf: Ahmed Nishaath

Han tar två exempel.

– Ta först ett barn med en måttlig problematik i grundskolan. En stödsats från samhället i form av föräldrastöd till barnets föräldrar kostar cirka 20 000 kronor. Det kan låta mycket men jämför det med det andra exemplet då barnet blivit äldre och har en tuffare problematik. Ungdomen ska börja gymnasiet men behöver gå i en resursskola under gymnasietiden för att det ska fungera. De tre åren kostar samhället cirka 600 000 kronor. Men jämför det med kostnaden att en individ aldrig kommer in på arbetsmarknaden. Det kostar lågt räknat 12 miljoner kronor för samhället. För de 12 miljonerna kan du placera 20 elever i en resursskola. Klarar sig bara en av dem ut i arbetslivet är det ändå en god investering för samhället.

Ingvar Nilsson brukar uppmuntra till att prata om insatser för barn och unga i termer av investeringar i stället för i kostnader. Det beror på att en investering är något som vi ofta tänker på som något vi vill bygga upp och vårda.

– I fallet med ungdomar som varit i samhällsvård och ska lämna går empati och pengar hand i hand. Det betyder att det är samhällsekonomiskt lönsamt att ta hand om den här gruppen, säger nationalekonomen Ingvar Nilsson.

Åsa Furén-Thulin, chef för sektionen Socialtjänst på Sveriges Kommuner och Regioner (SKR), håller med Ingvar Nilsson.

– Det är ekonomiskt oförsvarbart att vi inte tar hand om de här unga bättre. Ofta har de kostat samhället mycket och kommer att kosta ännu mer, om vi inte tar hand om dem när de ska slussas ut. Men värre är att det är känslomässigt bortkastad tid för dem. Jag är ledsen över att behöva säga det, men det jobb socialtjänsten gör idag räcker inte för de här ungdomarna. Socialtjänstlagen ger socialtjänsten en möjlighet att ge eftervård, men det görs inte. Jag tror också att problemet beror på att det inte finns tillräckliga riktlinjer och okunskap hos socialsekreterarna. Men ska vi vara ärliga? Problemet börjar redan tidigare än vid utslussningen av de här ungdomarna. Det börjar mycket tidigare, när de är barn och placeras första gången.

¹⁴ SOU 2015:71. Barns och ungas rätt vid tvångsvård

I utrymmet mellan vad socialtjänsten får göra enligt lag för unga som lämnar samhällsvård och vad socialtjänsterna de facto gör - det är här glappet har sin början.

Det glappet sätter unga människor, på tröskeln till sina liv, i limbo. Vad beror då glappet på? Glappet beror på en otydlig socialtjänstlagstiftning, en hårt pressad svensk socialtjänst och kommunernas olika prioritering av att ta hand om de unga. Hanna Nyås är socialsekreterare på Familjevården i Järva stadsdelsförvaltning. Hon bekräftar situationen som den svenska socialtjänsten befinner sig i.

– Vi har en ansträngd socialtjänst. Att vara socialsekreterare är också att ha ett yrke där man alltid kan göra mer. Och det saknas resurser. Överallt. Personalomsättningen är också en del av problemet. Vi i vår stadsdel har haft, som många andra, stor omsättning på personal. Jag tycker det är lätt att förstå att det kan vara svårt som ung att skapa relation och få förtroende för den tionde socialsekreteraren i ordningen.

Fotograf: Dylan Gillis

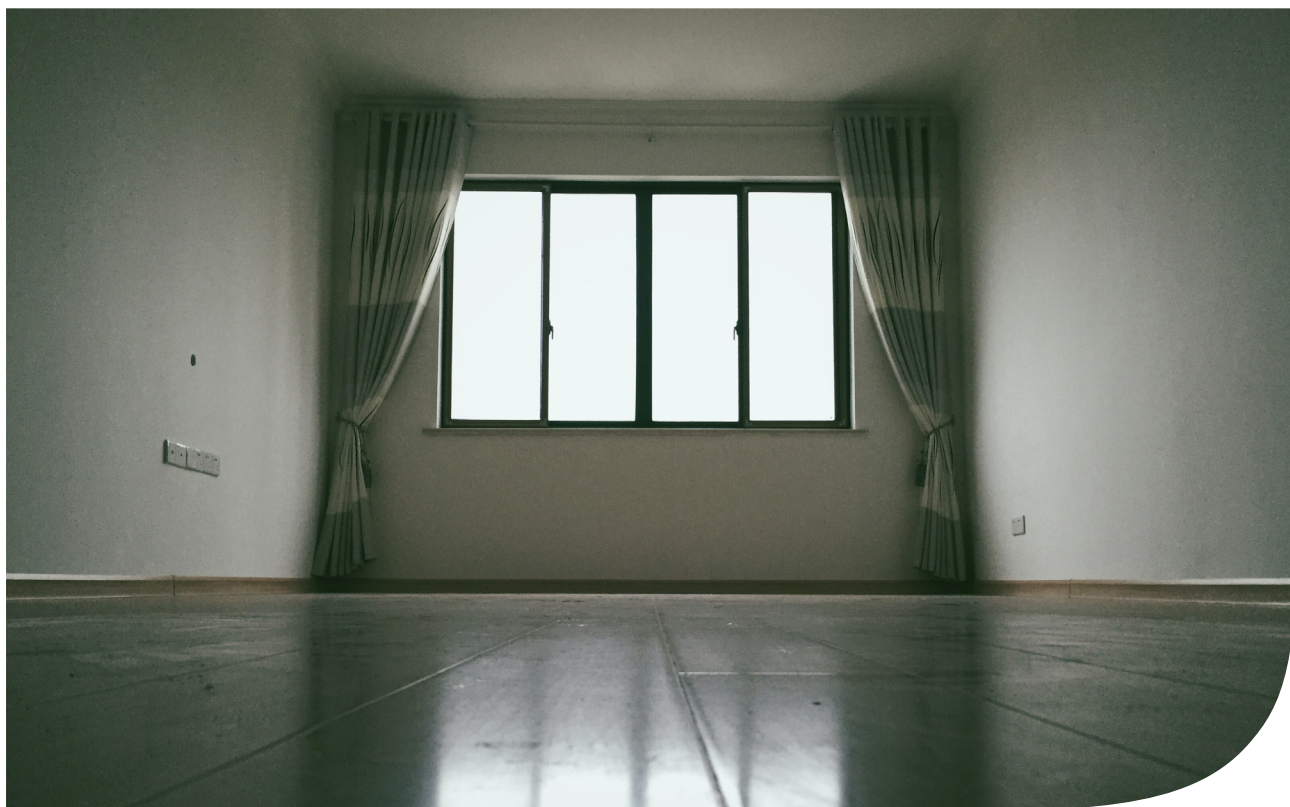
Fotograf: Rosie Sun

Åsa Furén -Thulin är enig med Hanna Nyås.

– Socialtjänsten i Sverige befinner sig i ett väldigt svårt läge. Socialsekreterarna har en tung situation. Det är sådant tryck på dem. De byter också jobb ofta. Förr var det status att arbeta med familjehemsplaceringar men inte längre ... Jag tycker därför att det behövs en ny lagstiftning som tvingar kommunerna att ta ansvar för de här ungdomarna. Därför att, även om det skulle bli stora kostnader för kommunerna, är det inte acceptabelt att inte ta det ansvaret i det läge vi har nu. Det här är inte heller någon rocket science. Det är bara att göra.

Som tidigare visats är unga som lämnar samhällsvård överrepresenterade i hemlöshet- och arbetslöshetsstatistiken i vuxen ålder. Men, som Åsa Furén-Thulin påpekade, deras utanförskap börjar mycket tidigare. Socialstyrelsens siffor för 2021 visar att ungefär var femte ungdom, som var placerade under hela årskurs 9, inte gick ut grundskolan. I en artikel i Socialvetenskaplig tidskrift konstaterade professor Ingrid Höjer och hennes kollega Yvonne Sjöblom också att unga som varit eller var i samhällsvård själva tillskrev sina skolerfarenheter stor betydelse. Flera hade tidigt misslyckats i skolan. De hade skolkat eller blivit utestängda från skolan, inte klarat skolarbetet och varit placerade i särskola. Erfarenheterna av misslyckanden hade format ungdomarnas självbild på ett negativt sätt. Konsekvenserna blir att unga som lämnar samhällsvård tvekar inför att söka sig vidare till högskola.¹⁵

– Många vågar inte studera vidare av rädsla för att dra på sig skulder. De är livrädda att hamna där deras föräldrar en gång var. Men jag önskar att de unga fick hjälp med att avsluta skolan även efter samhällsvård. Jag tror att det är en mycket praktisk åtgärd som skulle ha stor betydelse för deras liv, säger Ingrid Höjer.

Att ta sig ut i vuxenvärlden innebär även att du behöver ett eget boende. Ett boende är också förutsättningen för att du ska klara av och kunna behålla ett arbete. Men för att få ett boende behöver du ofta ha ett jobb. Och för att få ett jobb behöver du ofta ha avslutade studier. Återigen, de unga som lämnar samhällsvård hamnar i ett glapp, som det är svårt att ta sig ur på egen hand. Socialtjänsten kan hjälpa till med boende, men precis som med all eftervård är det oklart hur länge och beroende av vilken kommun du bor i och vilken socialsekreterare du får.

– De skulle ha rätt till bostad. De är inte vuxna, och det är ju inte så att de blir självförsörjande över en natt. Och så skulle jag vilja att det fanns ett nätverk av vuxna runtomkring dem med olika kompetens. De saknar ju ofta vuxna förebilder och vet inte i vilken ände de ska börja sina liv, säger Jessica Castegren som arbetar som stödperson på SOS Barnbyars ungdomsprogram.

Jessica Castegren fortsätter:

– Det är ju slumpmässigt vilken socialsekreterare du får på socialtjänsten. Den ungdom jag arbetar med nu har fått en socialsekreterare som har hjälpt till med en lägenhet. Jag frågade hur det kom sig att hon kunde ordna det och då sa hon: "Det finns ju lägenheter att få i kommunen, så jag gick bara in och fyllde i ungdomens namn." Jag frågade då varför inte fler socialsekreterare gör det, om det nu finns lägenheter att få. Hon svarade: "Jag vet inte varför det är så."

Men den här socialsekreteraren är 25 år och nyutexaminerad. Hon har ett stort engagemang. Socialsekreteraren har sagt, om den ungdom jag också arbetar med, att jag släpper henne inte, innan jag ser att hon har det bra.

Som sagt, det handlar om tur när det egentligen borde vara en självklarhet att en ung människa utan ett stabilt nätverk ska ha rätt till en bostad. Eller som Naya säger:

– För det första, vad en ungdom behöver är någon som finns där. Som ger dem råd, som säger att det ordnar sig, som säger att de aldrig ska ge upp. Det ska helst finnas någon där 24/7. Någon som visar vägen. Unga ska ha någonstans att sova och ett hem att vara i. De ska inte behöva oroa sig för vad de ska äta imorgon eller var de ska sova imorgon.

– Ge dem ett hem. Ge dem kärlek.
Ungdomar behöver kärleken.
De behöver stödet, säger Naya.

¹⁵ Ingrid Höjer och Yvonne Sjöblom. Att stå på egna ben – om övergången från samhällsvård till vuxenliv. Socialvetenskaplig tidskrift. 2016-04-12, s. 31.

Glappet:

Socialtjänstlagen

Fotograf: Maja Brand

Reglerna om hur barn och unga som lämnar samhällsvård ska behandlas av kommunerna finns i socialtjänstlagen. Socialtjänstlagen bygger på principer som delaktighet, självbestämmande, integritet och tilltron till människans egen förmåga att påverka sin situation. Lagen är utformad som en så kallad målinriktad ramlag. Det betyder att uppställda mål i lagen ska nås. Däremot är det inte lika tydligt preciserat hur de ska uppnås. En av fördelarna med ramlagar är att de kan tolkas och anpassas till olika situationer och till olika individers behov. Samtidigt skapar ramlagar också möjlighet till olika tolkningar av lagen, vilket kan leda till att rättssäkerheten sätts ur spel. Linnea Baksås Martinsson, barnrättsjurist på SOS Barnbyar säger:

– I förhållande till ungdomar som lämnar samhällsvård skapar socialtjänstlagen en konflikt mellan flexibilitet och rättssäkerhet. På den ena sidan står kommunernas rätt till självbestämmande och möjligheten att anpassa för varje barns och ungdoms unika behov. På den andra sidan finns en otydlighet, när det gäller ungas rätt till eftervård idag. I förlängningen innebär det att samma behov kan bemötas olika beroende av i vilken kommun en ungdom befinner sig i, eller kanske till och med beroende på vilken tjänsteperson som ungdomen möter.

I socialtjänstlagen 5 kap. 1 § 1 p står det att:

”Socialnämnden ska verka för att barn och unga växer upp under trygga och goda förhållanden.”

Linnea Baksås Martinsson kommenterar lagrummet och säger:

– Barn och ungas trygga och goda förhållanden under uppväxten är målet med bestämmelsen, men det anges inte hur dysfunktionell hemmiljön ska vara för att familjen och den unge ska få stöd. Inte heller står det något om vilket stöd eller vilken hjälp som ska ges och inte heller i vilken omfattning. Hela den bedömningen har lagstiftaren lämnat över till rättstillämparen – i det här fallet socialtjänstens tjänstepersoner och de beslutande politikerna i kommunens socialnämnd.

Linnea Baksås Martinsson menar att ett liknande problem återfinns i socialtjänstlagen 5 kap. 1 § 10 p som rör tiden efter att barn och unga lämnat samhällsvård, med andra ord den så kallade eftervården. Där står det att:

”Socialnämnden ska i sin omsorg om barn och unga tillgodose det särskilda behov av stöd och hjälp som kan finnas sedan vård och fostran utanför det egna hemmet upphört eller sedan verkställighet av sluten ungdomsvård enligt lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård upphört. Lag (2017:809).”

– Socialnämnden är således skyldig att tillgodose det särskilda behov av stöd och hjälp som kan finnas sedan barnet eller den unga lämnat samhällsvård. Och det gäller oavsett om placeringen varit kort- eller långvarig och

oavsett om barnet eller den unge ska återförenas med föräldrarna eller flytta till eget boende. Men, det finns inget i lagen om vad stödet kan omfatta eller hur lång tid efter att den som lämnar samhällsvård kan räkna med ett fortsatt stöd, säger Linnea Baksås Martinsson.

I lagkommentaren till socialtjänstlagen står det i och för sig att ungdomstiden numera ofta sträcker sig förbi myndighetsåldern. Det står också att unga som lämnat samhällsvård under en relativt lång period efter att skolgången har avslutats kan ha behov av stöd i form av boende och personligt eller ekonomiskt stöd.¹⁶

Dessutom, menar Linnea Baksås Martinsson, att det är tydligt att bestämmelsen är avsedd att påtala socialtjänstens ansvar gentemot dessa barn och unga. Det går att konstatera att syftet med eftervården är att ge alla barn och unga likvärdiga möjligheter. Vilket betyder att stödja barnet eller den unge på samma sätt som föräldrar stödjer och hjälper sina barn som håller på att bli vuxna. Men det fungerar inte så i verkligheten.

Pernilla Leviner, professor i offentlig rätt, är av den anledningen positiv till ett klargörande i lagstiftningen.

– Det finns redan nu ett ansvar, enligt socialtjänstlagen, att ta hand om de här unga. Men jag tycker att vi kan skriva fram det tydligare i lagen. Och att ansvaret för de unga kan sträcka fram till 25 år. För den här perioden, när man slutat skolan och kanske inte har någon försörjning, det är en särskilt utsatt period i livet.

Ingrid Höjer är också positiv till en förändring i socialtjänstlagstiftningen.

– Jag tror att det är en bra start att ändra lagstiftningen, så att eftervården inte längre är något som kommunerna får ge, utan något som de ska ge. Jag skulle också vilja att eftervården kunde ges fram till 23 år. Många socialsekreterare är mycket engagerade, men de är också fast i det system de arbetar i och om lagen görs tydlig kunde de ha den att luta sig emot.

Så här otydligt är det dock inte i våra nordiska grannländer. Där är de ungas rätt till eftervård lagstadgad och genomförs i olika strukturerade eftervårdsprogram.¹⁷ Men i Norge, där eftervården lagstadgats för bara några år sedan, har lagändringen ändå inte gett den fulla effekt som man önskat, påpekar professor Ingrid Höjer.

– Nej, att ändra i lagen kommer kanske inte att ge allt, men det är ändå en bra grund. Och vi i Sverige är helt klart sämst i Norden på eftervård.

Åsa Furén-Thulin på SKR är också för en ändring i socialtjänstlagstiftningen och mer därtill.

– Om jag hade all makt i världen och alla pengar skulle jag också bestämma en ålder till vilken socialtjänsten var tvungen att följa upp de här ungdomarna. Den åldern skulle jag sätta till 23 år eller till och med 25 år. Sedan skulle jag se till att det fanns ett obligatoriskt stöd för ungdomarna vad det gäller bostad och vidareutbildning. Dessutom skulle jag se till att regionerna var tvungna att ge dem stöd vad gäller deras psykiska och fysiska hälsa.

Så, socialtjänstlagen är inte tillräckligt tydlig i frågan om eftervård och en ändrad lagstiftning skulle kunna göra skillnad. Men lagen är inte det enda problemet. Det handlar, som sagt, också om en hårt pressad svensk socialtjänst och kommunernas olika prioritering av de unga.

¹⁶ Se Clevesköld, Socialtjänstlag (2001:453) 5 kap. 1 §, 10p., Karnov (JUNO).

¹⁷ Mattias Bengtsson. Att lämna en placering i samhällsvård – En studie om ungas övergång från samhällsvård till vuxenliv. Diss., Gävle universitet 2022, s. 3.

Glappet:

Kommunernas arbete

Den andra gången Simon kom i kontakt med socialtjänsten var han 19 år. Han hade då i fyra år bott i ett otal hem. På slutet bodde han på ett hotell vid Hötorget i Stockholm. Det var Simons mamma som ordnat med ett rum för honom där. Hon trodde att det skulle vara bättre för honom än att flytta omkring. Men det blev inte bättre.

– På kvällarna brukade det komma prostituerade och knarklangare dit. Det hände att polisen kom och arresterade folk. När jag kom ut ur porten på kvällen stod folk och rökte hasch och de drack vodka i hallen. Det var väldigt mycket där ... Och man blir ju som sin omgivning, säger Simon.

Det var tack vare sin bästa vän som Simon kom därifrån. Den bästa vännen hade under en längre tid inte tyckt att han kände igen Simon. Simon var aggressiv och misstänksam mot allt och alla. Den bästa vännen bad sin kontaktperson på socialtjänsten att göra en orosanmälan på Simon.

– Jag var då någon man inte kunde känna igen. Jag sålde och tog droger. Men när jag kom till socialtjänsten barn och unga och mötte den socialsekreteraren jag hade fått, tyckte jag att hon var som en ängel.

– Jag fick möjlighet att komma till Maria Ungdom och jag tog all hjälp jag kunde få. Jag ville bort från det livet. Men det var konstigt att vara inlagd. Från all frihet till ingenting.

Fotograf: Lute

Fotograf: Jon Flobrant

Men när Simon fyllde 20 år var han tvungen att byta socialsekreterare och flyttades från socialtjänstens ungdomsenhet till vuxenheten.

– Dealen var från början att jag skulle få bo med folk i min ålder. Men jag kom till ett stödboende där folk var runt 30 år. Alla där hade återfall. Sedan kom jag till en träningslägenhet i Stadshagen. Då hade jag varit drogfri i ett år. Men där luktade det hasch, till och med i hissen. Civilpolisen kom dit och gjorde husrannsakan. Dessutom var det vägglöss. Men det var det boende jag fick. Det var mitt nya hem. Men det var svårt att hålla huvudet högt där, när man krigat så länge för att vara drogfri. När jag ser på det nu, känns det som om min socialsekreterare ville att jag skulle få ett återfall. Jag tycker inte att Soc förklarade för mig vad jag hade rätt till. Jag tycker inte vi förstod varandra. Han trodde inte på mig och han lyssnade inte på mig. Jag tyckte mer att det kändes som om jag typ inte hade rätt till något. Det var som om vi var emot varandra. I stället för att han var där för mig. Men han var ju den som hade den högsta makten över mitt liv.

Hanna Nyås, socialsekreterare i Järva stadsdelsförvaltning, bekräftar Simons bild av att övergången mellan barn- och ungdomsenheten till vuxenheten inte fungerar bra.

– Det jag inte tycker fungerar är att vi, där jag arbetar, får arbeta med unga upp till 21 år. Det räcker inte. Jag skulle vilja att den åldern utsträcktes till 25 år. En del 21-åringar klarar av att stå på egna ben, men långt ifrån alla gör det. Idag har vi det så att kontakten med den unga avslutas vid en viss ålder och inte efter behov. Övergången till vuxen för de som fortsätter att ha kontakt med socialtjänsten fungerar inte heller. Vi har de första mötena gemensamt, men jag tycker också att synen på den unga skiljer sig åt mellan enheterna. På barn och ungdom talar vi om att barn och unga ska ha en bra uppväxt och på vuxen talar man om

att nå en skälig levnadsnivå. Det är här något skulle behöva hända. I samverkan oss emellan och i synsättet på individen. Och det här tror jag inte är något som är unikt för den stadsdel jag arbetar för.

Åsa Furén-Thulin på SKR menar att problemet också beror på en vårdkedja som inte fungerar.

– SiS-hemmen är fulla. Det har stått cirka 60 barn i kö de senaste åren och då får HVB-hemmen större belastning och familjehemmen vill eller törs inte ta emot de barn och unga som har börjat med gängkriminalitet och normbrytande beteendeproblematik. Men, det är evidensbaserat att det är familjehemmen som fungerar bäst för dem. Däremot behöver de yrkeskriminella vara placerade på SiS-hemmen.

Låt oss återvända ett ögonblick till SOU 2015:71, som professor Ingrid Höjer nämnde tidigare. I utredningen står det att det är viktigt att tydliggöra kommunernas skyldighet och även konkretisera dem. Där står också att läsa att det behöver preciseras vad eftervården ska omfatta. Ytterligare ett problem som SOU 2015:71 lyfter är otydligheten angående vilken kommun som är ansvarig för det barn eller den unga som lämnar samhällsvård. Här har därför Socialstyrelsen, med hänvisning till socialtjänstlagens förarbeten, tolkat bestämmelsen i 5 kapitlet 1 § som att ansvaret för barn och unga som lämnar samhällsvård ligger på den kommun som placerat barnet, placeringskommunen. Det är däremot inte tydligt hur länge placeringskommunen ska ha det ansvaret.

Om barnet eller den unge, efter avslutad placering, bor i en annan kommun än placeringskommunen och ärendet inte flyttas över till den nya kommunen, uppstår ett oklart läge.

Av rättspraxis följer i och för sig att placeringskommunen har, med kanslivenska, behörighet att vidta nödvändiga åtgärder så länge samma hjälpbehov kvarstår som föranledde placeringen. Men det fråntar inte i sig ansvaret för den nya bosättningskommunen. Och för att komplicera saker och ting, råder det sekretess kommunerna emellan.

Fotograf: Arisa Chattasa

SOU 2015:71 tar också upp problemet med att ungdomarnas utsatta position inte alltid är känd vare sig av kommunernas tjänstemän eller hos politikerna. Ungdomarna å sin sida vittnar om svårigheten att känna sig delaktig i de beslut som fattas av socialtjänsten. De säger att de helt enkelt, som Simon men även Naya uttrycker det, känner en brist av närhet från socialtjänsten.

– Jag tror ärligen inte jag förstått någonting. Det har inte varit någon från myndigheterna som förklarat för mig. Det är heller aldrig någon som har hört av sig och frågat hur det går för mig. För mig, när det gäller socialen, har jag alltid behövt vara den som kontaktar dem, konstaterar Naya.

Att inte förstå och att inte känna sig delaktig kan i sin tur leda till en ovilja för unga som lämnar samhällsvård att ha med socialtjänsten att göra efter att man fyllt 18 år. För även om de flesta placeringar enligt socialtjänstlagen sker med samtycke är det inte ovanligt att ungdomarna, trots att placeringen officiellt klassats som en "frivillig" insats, inte anser sig ha haft något annat val än att samtycka till en placering i samhällsvård.¹⁸

– Det ska sägas, att det inte alltid är lätt att ge vård till någon som är 18 år och som längtar efter att få klara sig själv. Det är därför den individuella kontakten med ungdomarna är så viktig. Och att även eftervården kan utformas efter deras individuella behov. Det är dem det går bäst för. De som har haft en bra kontakt med någon vuxen. Och det kan vara fosterföräldrar, kontaktpersoner eller någon ur en pojk- eller flickväns familj, säger professor Ingrid Höjer.

Hanna Nyås, som varit med om att lotsa ut många unga i samhället, säger:

– Om det är en ung person som vi gett stöd med hjälp av socialtjänstlagen finns det inga medel för mig att tvinga dem till fortsatt kontakt. Men, det handlar om att börja långt innan de fyller 18 år och att resonera tillsammans med dem. Resonera om det som kan bli utmanande för dem framöver. Mitt arbete bygger jättemycket på förtroende. Det handlar om att ha långa kontakter och låta saker ta tid. Inte stressa fram beslut. Att försöka se vad den här personen behöver.

Vi kommer att återkomma till vikten av kontakten med någon vuxen. Men innan dess, låt oss titta på en av SOS Barnbyars tidigare rapporter.

¹⁸ Mattias Bengtsson. Att lämna en placering i samhällsvård - En studie om ungas övergång från samhällsvård till vuxenliv. Diss., Gävle universitet 2022, s.11.

Glappet:

SOS Barnbyars kommunrapport

2022 publicerade SOS Barnbyar rapporten *Hur bra förälder är kommunen*.¹⁹ Rapporten är en granskning av det stöd unga får när de lämnar samhällsvård. SOS Barnbyar slår i rapporten fast, precis det Naya, Simon och Hanna Nyås berättar om, att många kommuner brister i stödet till unga just i deras övergång till vuxenlivet.

I den enkätundersökning rapporten bygger på svarar över hälften av kommunerna att de inte lever upp till socialtjänstlagens intentioner när det gäller eftervårdsstöd till unga som lämnar samhällsvård. SOS Barnbyar anser det särskilt problematiskt att stödet för unga att nå gymnasiekompetens (vilket är grundläggande för att kunna få ett varaktigt arbete och en stabil bostad) inte hamnar högre i kommunernas prioriteringar av eftervårdsstöd. Inte heller tar kommunerna ett tillräckligt stort ansvar för att hjälpa unga med bostad.

Rapporten visar också att det stöd som barn och unga får är alltför slumpmässigt och beror på om den unga har turen att bo i "rätt" kommun eller inte. En annan olikhet kommunerna emellan är att förberedelserna inför att lämna samhällsvård påbörjas i olika tid. Ibland är den tiden så kort som två månader innan den unga ska flytta. SOS Barnbyar drar i rapporten slutsatsen att det är det kommunala självstyret som skapar allt för stora skillnader i det stöd som ges till unga som lämnar samhällsvård.

Linnea Baksås Martinsson, barnrättsjurist på SOS Barnbyar, säger att:

– Vi anser att vi inte kan låta slumpan avgöra om barns rättigheter ska tillgodoses i Sverige idag.

– Vi brukar säga att få föräldrar avsäger sig föräldraskapet när barnet fyller 18 år. Särskilt inte om man har en oro för sitt barn. Så vi undrar varför samhället gör det? När samhället åtagit sig ett ansvar för ett barn, så måste det ansvaret löpa hela vägen. Många unga vittnar också om att de upplever att kommunens beslut och lagstiftningen leder till osäkerhet, otrygghet och oförutsägbarhet.

Hur bra förälder är kommunen?

Skanna QR-koden för att läsa hela rapporten på SOS-barnbyar.se

¹⁹ Rapporten *Hur bra förälder är kommunen?* -

En granskning av stödet till unga i samhällets vård baserades på en stor enkätundersökning, genomförd av SOS Barnbyar, bland landets kommuner. 36 procent, vilket motsvarar 105 kommuner, svarade på enkäten.

SOS Barnbyars arbete med unga som lämnar samhällsvård

Vad har då de unga som lämnat samhällsvård och som klarat sig bra gemensamt? Svaret är inte oväntat det vi var inne på tidigare: en god och stabil relation till någon vuxen. SOS Barnbyars ungdomsprogram bygger på att ge just det vuxenstödet. Programmet riktar sig till ungdomar mellan 16 – 25 år som är på väg att lämna, eller nyligen har lämnat, samhällsvård. Programmet finns i Stockholms län, Östergötlands län och Västra Götalands län och har cirka 80 inskrivna ungdomar. Varje år skrivs ungefär 40 nya ungdomar in och sedan 2016 har ungdomsprogrammet arbetat med över 300 ungdomar. Programmet är uppbyggt på individuella träffar mellan ungdomar och en för dem särskilt utsedd stödperson. Tillsammans med sin stödperson sätter ungdomen mål för vad de vill uppnå. Det kan handla om att få stöd med studier eller långsiktigt boende. Det kan också handla om att få stöd att komma in på arbetsmarknaden eller att bryta ensamhet och bygga nya nätverk. Ungdomar kan söka sig till programmet på egen hand, men SOS Barnbyar har även ett samarbete med socialtjänsten för att nå ut till ungdomarna. Det var så Simon kom i kontakt med SOS Barnbyar.

– Det var som om min socialsekreterare på ungdomsenheten kände på sig vad som skulle hända när jag gick över till vuxenheten på Soc. För det sista hon gjorde var att hon gav ett kort till mig med SOS Barnbyars kontaktuppgifter. Hon sa till mig att hon trodde att de skulle kunna hjälpa mig. Det är ju så här, min pappa flyttade från Sverige. Min mamma är inte från Sverige. De har inte kunnat hjälpa mig med grejer som föräldrar ska hjälpa en med, som att söka skolor, söka jobb och fixa aktiviteter. Det var skön hjälp att ha någon att ringa, som stödpersonen. Än idag hör jag av mig till dem och frågar om deras expertis. Jag får hjälp med det juridiska. Lagar, regler, normer. Hur man gör grejer. Grejer som jag skulle ha haft en förälder som lärde mig, men SOS Barnbyar fick lära mig i stället.

Verksamheten är frivillig och kostnadsfri att delta i. Jessica Castegren beskriver sitt arbete som stödperson så här:

– Framför allt handlar det om att stötta dem i att kunna bli trygga i sig själva. De kommer från otrygga bakgrunder, har låg självkänsla och dåligt självförtroende. De känner sig ofta ganska värdelösa. De har förlorat hoppet, för att de har blivit besvikna så många gånger. Det gäller att hjälpa dem med att hitta hoppet igen, om sig själva men också om framtiden. Det handlar om att succesivt bygga ett förtroende.

Naya har varit med i SOS Barnbyars ungdomsprogram sedan maj 2023.

– Om inte familjehemmet, som jag bor hos nu, hade sagt till mig att söka till ungdomsprogrammet tror jag inte att jag hade varit där jag är idag. Årligt, att vara med är att träffa människor som säger: "Det är OK. Du kommer att klara dig." Jag är taggad över att komma till SOS Barnbyar på onsdagarna. Jag har liksom en annan familj nu.

Ingrid Höjer menar att unga som lämnar samhällsvård är mycket tydliga med vad de önskar för stöd.

– De vill ha en stödperson och kontakt med andra ungdomar, som har liknande erfarenheter. De vill ha livsutbildning. De vill säga, de vill lära sig hur man lägger en budget. De vill veta vad man ska ha för försäkringar och hur man tar sig fram i livet som vuxen. De vill ha hjälp med utbildning och få hjälp med att kunna arbeta och försörja sig. De vill också få hjälp med att bearbeta det de har varit med om, som till exempel genom kontakt med en psykolog eller en kurator. Jag säger det igen, de behöver en fast punkt, en person de kan få stöd av. Det är dem det går bäst för. Jag vet en ung kvinna jag träffade som trivdes så bra med sin socialsekreterare, men socialsekreteraren sa efter ett tag att det går så bra för dig nu att vi behöver avsluta kontakten. Då svarade den unga kvinnan: "Behöver jag börja röka hasch igen då, för att få ha kvar dig?"

Dags att stå
på egna ben?

Skanna QR-koden för att ta
del av mer information på
[SOS-barnbyar.se](https://sos-barnbyar.se)

Så minskar vi glappet

Simon lyfter också betydelsen av att ha någon att vända sig till. Någon det går att känna förtroende för.

– Vad politikerna ska göra för ungdomar som mig? Jag tror att det är mycket ensamhet, utanförskap och depression som gör att folk går den väg som de går. Jag tror att de behöver något annat som motiverar dem. Jag tror att det är det som gör att de kommer på fel väg, om man inte hittar att göra något man gillar och känner kärlek från omgivningen. Och man ska inte vara ensam.

Den 6 november 2023 kom den statliga utredningen *För barn och unga i samhällsvård* (SOU 2023:66). Den har letts av Carina Ohlsson, socialdemokratisk EU-parlamentariker, och presenterades på en pressträff med socialtjänstminister Camilla Waltersson Grönvall. Utredningen omfattar många förslag på förbättringar för barn och unga i samhällsvård. Den del av utredningen som rör unga som lämnar samhällsvård – eftervården – bygger bland annat på tre förslag som föreslås införas som nya bestämmelser i socialtjänstlagen.

Förslagen är:

- 1 Att socialnämnden ska pröva behovet av fortsatt vård inför att barnet fyller 18 år. Utredningen menar att behovet av fortsatt vård inte ska vara beroende av den ungas skolgång eller placeringsform.
- 2 Att eftervården ska ingå i en skälig levnadsnivå för unga upp till 25 år. Skälig levnadsnivå ska innebära att få känslomässigt stöd och stöd med frågor som rör boende, utbildning, arbete, ekonomi, tandvård samt hälso- och sjukvård.
- 3 Att socialnämnden ska underrätta barn och unga om deras rättigheter till stöd efter avslutad samhällsvård.

SOS Barnbyar kommer nu noggrant att följa hur regeringen tar utredningens förslag vidare. SOS Barnbyar är positiva till att det nu – och återigen – finns välutredda lagförslag för en sittande regering att ta ställning till. Förslag som dramatiskt kan förbättra och förtydliga stödet till unga som lämnar samhällsvård. SOS Barnbyar är också överlag positiva till

flera av förslagen som presenteras i utredningen. Särskilt glädjande är att stödet för unga som lämnar samhällsvård föreslås sträcka sig till 25 års ålder. Det är en fråga som SOS Barnbyar under lång tid drivit och som kan komma att göra stor skillnad för många unga. SOS Barnbyar har dock några synpunkter vad rör förslagen nummer två och tre.

Vad gäller förslag nummer två skriver utredningen att det ska vara den placerande kommunen som ansvarar för att informera den unga om rätten till fortsatt stöd. SOS Barnbyar anser att det ansvaret för placeringskommunen även ska innebära att ta kontakt med socialnämnden där den unge vistas, alltså vistelsekommunen. Som förslaget nu utformats ser SOS Barnbyar en risk med att unga i behov av stöd i samband med eller efter att de lämnat samhällsvård riskerar att falla mellan stolarna. Ytterligare en sak vad rör förslag två är att utredningen anser att det behöver finnas ett särskilt stöd för barn och unga som varit placerade. Därför har utredningen utformat eftervårdsstödet som en självklar rättighet. SOS Barnbyar delar uppfattningen att eftervården ska vara en självklar rättighet och är mycket positiva till att utredningen också skriver ut vad att begreppet "skälig levnadsnivå" ska innebära (bland annat känslomässigt stöd och frågor som rör boende samt utbildning). SOS Barnbyar vill dock poängtera vikten av att uppräknningen verkligen införs i en kommande lagstiftning. Om inte så görs finns risken att "skälig levnadsnivå" kommer att tolkas allt för snävt av kommunerna. Vilket i sin tur kommer att leda till att unga som lämnar samhällsvård står utan hjälp. Med andra ord, en förlängning av den situation vi redan har idag.

Vad gäller förslag tre välkomnar SOS Barnbyar en bestämmelse som innebär att socialnämnden ska informera barn och unga om att deras rätt till insatser när samhällsvården upphör. SOS Barnbyar vill dock betona att det finns ett behov av att sådan information ges i god tid innan samhällsvården upphör. Därför att det är av yttersta vikt att unga får kännedom om sina rättigheter och att socialnämnden, vid ett flertal tillfällen, informerar dem om att stöd finns.

Fotograf: Will Francis

Trots all politik, lag- och regeländringar kan inget ersätta kontakten med en person som det går att lita på och som stannar kvar, speciellt i den ömtåliga fas som ungdomstiden är.

– Jag gjorde en större studie med min kollega Yvonne Sjöblom där vi intervjuade 65 ungdomar som varit placerade och där vi hade ett antal frågor. Något jag har funderat mycket på sedan dess, var att på frågan hur de hade det nu svarade många av dem att de aldrig hade haft det bättre. De hade bostad och jobb. Men så på frågan hur de mådde svarade de att de inte mådde bra. De hade ångest och svårt att sova. De sa att det var först när de kom ur det kaos som uppväxten och samhällsvården innebar, som de kunde börja bearbeta vad de varit med om. De uttryckte det som "Det är först nu jag vågar börja tänka." Det är då man verkligen behöver en kontakt, någon som man kan vända sig till, säger Ingrid Höjer.

Naya bekräftar att tankarna om uppväxten kommer i takt med att man blir vuxen.

– Bortsett från allt det andra, så har jag aldrig haft en pappa i mitt liv. Jag har aldrig träffat min pappa. Jag vet vad han heter och att han har en annan familj. Han kom till sjukhuset och såg mig en gång när jag var nyfödd och sedan aldrig mer. Så från det att jag var sex år och fick träffa en helt ny kvinna, som sa att hon var min mamma, har jag inte blivit älskad överhuvudtaget. Av någon. Det känns bara som, det är svårt att förklara. Ibland tänker jag att jag kanske förtjänar det.

Hon är tyst en stund sedan tillägger hon:

– Man kan aldrig vara hundra på framtiden. saker kan förändras. Men mitt mål är att jobba med barn. Jag vill läsa upp min svenska. Kanske bli förskolelärare eller barnskötare. Barn är verkligen viktiga. Om inte barn får hem och kärlek, vet man inte vad som händer. Jag är en framtid. Barnen är framtiden, säger Naya.

Även Simon tänker använda sina erfarenheter av att vara i samhällsvård.

– Jag vill bli behandlingspedagog eller socialpedagog. Jag vill hjälpa ungdomar som har kommit snett, för det känns som om jag förstår dem. Jag vill bli chef för ett stödboende för ungdomar mellan 15 och 20 år. Det ska vara som en familj! Jag kommer alltid finnas tillgänglig för dem. Jag kommer ha telefonen på jämt och jag kommer kunna svara. Jag har ju ADHD och massor av energi.

Socialekreteraren Hanna Nyås resonerar också kring hur glappet skulle kunna minska.

– Jag skulle, som sagt, vilja organisera socialtjänsten så att vi kunde ha kontakt med de unga tills de fyller 25 år. Jag skulle också önska att det fanns mer strukturerade program för eftervården. Som till exempel att vi skulle ha möjlighet att låta ungdomarna ha en kontaktperson även efter 21 år. Kontaktpersonerna kan ju hjälpa till med att förbereda de unga att bo själva eller bara finnas där att ringa när man behöver. Men jag har världens bästa jobb: Att få följa unga. Det är en ynnest att få ta del av deras resa. Jag minns ungdomar jag har haft, som första gången när jag mötte dem hade tolk under våra möten och några år senare står jag på deras student. Så ja, det finns mörker men det finns också mycket ljus.

För att kort återgå till den ekonomiska sidan av glappet. Nationalekonom Ingvar Nilsson tror inte att en bättre eftervård skulle kosta samhället mer.

– Det som behövs är ett samverkanspaket. Då menar jag mellan alla. Socialtjänsten, barn- och ungdomspsykiatri, polisen och skolan. Det handlar om att inte släppa den här gruppen unga och det handlar om att förhindra dem från att vara destruktiva. De behöver komma i jobb och få en bostad. Varför man inte redan gör det? Därför att våra system i Sverige är byggda i stuprör. Alla har sina budgetar och sitt sätt att arbeta. Det är strukturen som behöver förändras.

SOS Barnbyars partienkät

I socialtjänstlagen finns i dag inget ska-krav för att säkerställa att socialtjänst bereder tillgång till eftervård för unga som lämnar samhällsvård. Är ert parti beredda att förtydliga socialtjänstlagen för att säkerställa att unga som lämnar samhällsvård även efter 18 års ålder får tillgång till adekvat eftervårdsstöd?

Är ert parti beredda att höja åldern till 25 år för unga att få tillgång till eftervårdsstöd jämfört med dagens vaga formuleringar?

Kommentar:

Vill avvakta arbetet med den nya socialtjänstlagen.

Kommentar:

Vill avvakta arbetet med den nya socialtjänstlagen.

Kommentar:

Eftervård ska inte låsas till ålder utan till behov.

Kommentar:

Vill avvakta arbetet med ny socialtjänstlag och utredningen om barn och unga i samhällets vård (2021:06).

Kommentar:

Vill invänta utredningen om barn och unga i samhällets vård (2021:06).

Kommentar:

Eftervård ska relateras till behov och inte ålder.

Kommentar:

Eftervård ska inte låsas till ålder utan till behov.

Kommentar:

Bör hanteras inom ramen för arbetet med den nya socialtjänstlagen.

Kommentar:

Vill att det ska hanteras inom ramen för den kommande socialtjänstlagstiftningen.

Kommentar:

Vill inte låsa sig till en viss ålder men är villiga att diskutera frågan framöver.

Kommentar:

Åldersgränsen bör höjas men har inget besked att ge om till vilken ålder.

Förklaring av färgkoder: ● = Ja ● = Med viss reservation ● = Nej

Riksdagsenkäten genomfördes under perioden 25 september - 30 oktober 2023.

Avslutning

Nayas och Simons tuffa uppväxt till trots står de ändå idag på egna ben. Kanske inte minst på grund av sin egen kraft och vilja att ta sig fram i livet. Men långt ifrån alla unga som varit i samhällsvård står lika stadigt. Korrelationen mellan samhällsvård och olika typer av utanförskap är som visat hög. Hanna-Liisa Juntti, gruppchef på SOS Barnbyars ungdomsprogram, har mött många ungdomar på väg från samhällsvård och ut i livet:

– Det jag känner mig frustrerad över är att det är svårt att riktigt förklara hur de här unga människorna har det. Ibland önskar jag att det gick att sätta en kroppskamera på några av dem för att visa hur hårt de lever. Jag tycker inte att det framkommer vare sig i forskningen eller i alla rapporter ... Det gör att vi helt enkelt inte förstår vilken verklighet de här unga möter. En kille jag nyss träffade hade lyckats hitta en bostad i andra hand. Men han hade inga möbler. Han sov på en matta i den tomma lägenheten under en längre tid. En annan kille som jag nyss hjälpte hade tre månader kvar på gymnasiet och behövde söka försörjningsstöd. Jag hjälpte honom med det. Vi skickade till slut in 52 sidor till kommunens enhet för ekonomiskt bistånd. I de 52 sidorna fanns bland annat utdrag från ett antal banker, personbevis från Skatteverket, en kopia på hans id-handlingar och intyg från skolan som visade på att han behövde stöd. Dessutom bifogade vi handlingar om att han sökt studier till hösten och att han sökt arbete och bostad. Han hade inte klarat av att göra det här själv. Det fick mig att tänka att vi gör mänsklig tillvaro till en pappersprodukt. De här unga som lämnar samhällsvård administreras hit och dit samtidigt som deras liv pågår ...

Det är glasklart. De unga som varit i samhällsvård får inte det stöd de behöver på sin väg ut i vuxenlivet. Därför att det inte finns något tydligt regelverk och ingen helhetssyn som överbryggar det glapp som finns mellan samhällsvård och ett vuxet liv. SOS Barnbyars enkät som genomförts för den här rapporten visar att alla riksdagspartier är eniga: eftervården för de som lämnar samhällsvård är inte tillräcklig. Precis som Ingrid Höjer påpekar har det redan presenterats välutredda förslag på hur eftervården kan stärkas genom SOU 2015:71 om *Barns och ungas rätt vid tvångsvård*. Det är glädjande att det nu genom SOU 2023:66 För barn och unga i samhällets vård dessutom finns nya och ytterligare grundligt utredda förslag för hur eftervården kan förtydligas. I ljuset av att frågan om eftervård utretts igen och att det dessutom råder konsensus, från höger till vänster i riksdagen, finns ett momentum: det är dags för politikerna att agera!

Därför och för att sluta som vi började: När du vet vad du ska göra och du vet att det du ska göra kommer att fungera, men du inget gör utan i stället hoppas på att något ska hända – vad ger du dig hän åt? Du och vi som samhälle, ger oss då hän åt magiskt tänkande. Men det tänkandet behöver få ett omedelbart slut – för vår allas skull.

Hanna-Liisa Juntti påpekade i början av den här rapporten att unga som lämnar samhällsvård ofta är med om ett dubbelt svek. Först sviker de egna föräldrarna och sedan klarar inte samhället av att fånga upp dem. Eller som Simon uttrycker det:

– Folk som går den väg jag gick med droger och kriminalitet, tror jag har släppt taget om det de verkligen tycker om. Som sport, som att spela dataspel ... Det är klart att det inte var rättvist att jag fick vara den som fick lämna familjen när jag var 15 år. Men mamma hade krigat så för att få en ny familj och en ny man som inte slog henne. Då fick jag ta en för laget och flytta. Min lillebror ville först följa med mig, men mamma bad mig säga att han skulle stanna med dem och inte leva som jag. Och jag gjorde det och han mår bra idag. Man måste göra så ibland. Ta en för laget, särskilt för familjen. Men jag tror att mamma och min lillebror vet vad jag gjort för dem.

Naya har funderat på vad hon själv kunde ha gjort annorlunda för att inte hamna i den situation som hon var i.

Hon säger:

– Jag har tänkt jättelänge på vad jag skulle säga till det barn jag en gång var. Och jag kom fram till att jag ändå gjort allt jag kunnat. Jag kunde inte gjort något bättre. Jag var ett barn. Jag kämpade mig igenom det. Jag tror att jag inser att livet är en väldigt svår plats. Jag menar, som min mormor brukade säga, livet är ett spel. Man måste kämpa för att kunna vinna. Även om du inte har något så måste du kämpa. Det har jag haft på repeat i huvudet. Och jag har sagt till mig själv: "Naya, du måste kämpa." Jag har en sådan grej i mig som - jag inte kan förklara - att jag försöker. För det är bättre än att inte försöka.

– Jag vill egentligen inte vinna, bara lyckas, säger Naya.

SOS Barnbyars rekommendationer

SOS Barnbyar vill att:

Att regeringen förtydligar ungas rätt till stöd efter avslutad samhällsvård i den nya socialtjänstlagen.

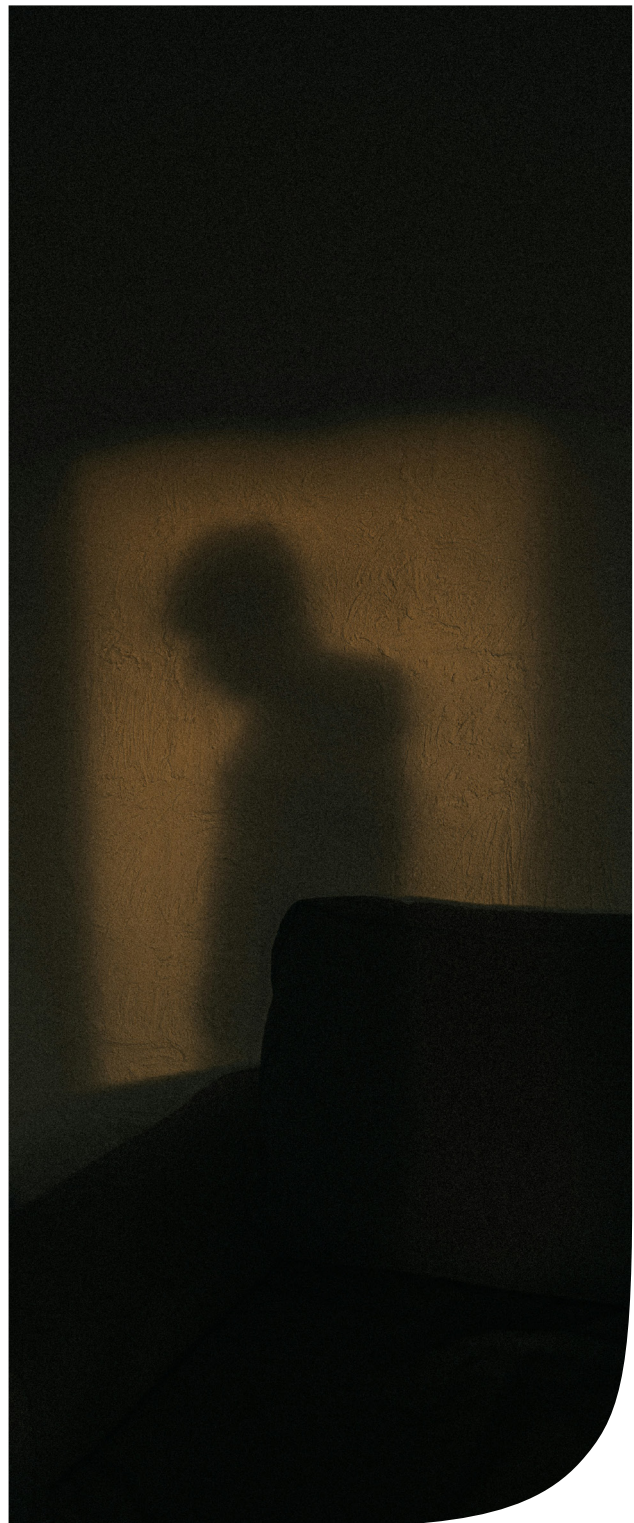
Att socialtjänsten, omedelbart utan att invänta en ny socialtjänstlag, prioriterar de behov som unga som lämnar samhällsvård har och fattar beslut med utgångspunkt från de ungas bästa.

Att regeringen utökar stödet till unga som lämnar samhällsvård till 25 års ålder i den nya socialtjänstlagen.

Att regeringen genomför en satsning på eftervården av samhällsplacerade och träffar en överenskommelse med Sveriges kommuner och regioner (SKR) i syfte att nå likvärdighet i eftervården av barn och unga i hela landet.

Att Socialstyrelsen får i uppdrag av regeringen att sprida goda exempel på lyckade arbetssätt och metoder för ungdomar som lämnar samhällsvård i syfte att få fler kommuner att erbjuda ett rättssäkert och likvärdigt stöd.

Att civilsamhällets resurser tas i bruk av socialtjänst. Civilsamhället kan bidra med trygga och stabila vuxna som kompletterar det offentliga stödet, till exempel genom att agera oberoende ombud till placerade barn och unga.

Fotograf: M. Lukas

Råd för en bättre eftervård

Våra råd är ett stödverktyg för dig som kommer i kontakt med unga som är på väg att lämna eller har lämnat samhällsvård. Råden är i första hand utformade för dig som är verksam inom socialtjänsten.

1. Du har rätt att stötta unga som lämnar samhällsvård

Nuvarande socialtjänstlag ger möjlighet till eftervård för unga som lämnar samhällsvård. Se till att du kan lagstiftningen väl och vet vilka lagrum du kan luta dig mot för att kunna initiera aktiviteter eller insatser kopplade till eftervård för unga som lämnar eller har lämnat samhällsvård. Om du är osäker på vilka möjligheter du har, vänd dig till exempel till Socialstyrelsen eller SOS Barnbyar för rådgivning kring rättigheter, skyldigheter och möjligheter.

2. Förbered den unge i god tid på att placeringen upphör

Förberedelser för en bra eftervård börjar redan samma dag som en ung individ placeras. Tidigt i processen behöver den unge få veta vad som händer när placeringen avslutas. Skapa utrymme för att prata med den unge om tiden efter placeringen. Du som socialsekreterare behöver hämta in, bemöta och planera för önskemål och tankar om framtiden.

3. Stötta med praktisk hjälp

Alla placerade unga har en genomförandeplan. Säkerställ att målsättningar och aktiviteter som stärker den unge innan det är dags att lämna samhällsvård ingår i den planen. Kan du också följa upp ungdomens situation tiden efter att insatser har avslutats? Kan du faktiskt och praktiskt vägleda ungdomen framåt? Detta gäller oavsett om den unge ska flytta hem igen eller ut i ett självständigt boende.

4. Satsa på helheten

Att ha gått ut skolan och ha en god hälsa är två framgångsfaktorer. Men även behov som bostad, sysselsättning, nätverk, försörjning och sammanhang påverkar varandra och samspelar med varandra. Vi är övertygade om att vi som stöttar unga som lämnar samhällsvård måste se helheten. Ta tid att tänka ett steg längre och en gång till tillsammans med den unge.

5. Säkerställ att den unge har stöd av omgivningen

Unga som lämnar samhällsvård har generellt sett inte tillgång till samma nätverk som unga utan erfarenhet av placering har. I samband med att placeringen upphör och under tiden efteråt, följ upp och hjälp den unge att kartlägga och skapa de kontakter den behöver för en hållbar framtid. Tänk till exempel på verktyg som SIP-möten, nätverksträffar och nätverkskartor.

6. Samarbeta i och utanför kommunen

Samverkan inom din kommun och mellan era enheter är viktig och se till att arbetet är samordnat och koordinerat. Om den unge kommer att bo i en annan kommun än den placerande är det viktigt att säkerställa att kontakten med den nya kommunen fungerar. Kan ni gemensamt, trots sekretessregler, ha ett nära samarbete?

7. Involvera den unge

Låt den unge vara delaktig i vården och stötta den att vara sin egen rättighetsbärare. Socialstyrelsens material *På väg* är ett bra material för att säkerställa delaktighet och god planering. Förklara beslut och regler upprepade gånger. Lyssna på och dokumentera deras inställning till de beslut som fattas. Glöm inte att kommunicera beslutet om att placeringen ska upphöra och ge den unge möjlighet att överklaga eller få ansökan om vidare stöd prövad. Ta dig också tid att gå igenom journalen med den unge i samband med att placeringen upphör. Många unga uppger att de inte känner igen sig i beskrivningar och händelseförlopp när de på egen hand i efterhand tar del av sin journal.

8. CIVILSAMHÄLLET KAN STÖTTA

Förutom SOS Barnbyar har till exempel Stadsmissionen, Knas Hemma och Maskrosbarn verksamheter som kan stötta unga på deras väg ut i vuxenlivet.

Referenslista

Bengtsson, Mattias. *Att lämna en placering i samhällsvård - En studie om ungas övergång från samhällsvård till vuxenliv*. Diss., Gävle universitet 2022.

SOS Barnbyar. *Hur bra förälder är kommunen? - En granskning av stödet till unga i samhällsvård*. 2022.

Clevesköld, Lars. Socialtjänstlag (2001:453) 5 kap. 1 §, 10p., Karnov (JUNO).

SOU 2015:71.
Barns och ungas rätt vid tvångsvård.

Höjer, Ingrid och Sjöblom, Yvonne.
Att stå på egna ben – om övergången från samhällsvård till vuxenliv.
Socialvetenskaplig tidskrift. 2016-04-12.

SOU 2023:66
För barn och unga i samhällsvård.

Kunskapsguiden.se. Kunskapsguiden är en webbplats som samlar kunskapsstödjande produkter från Socialstyrelsen, andra myndigheter och aktörer.

Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU). *Stöd till unga som ska flytta från placering i social dygnsvård - En systematisk översikt*. SBU, 2020-09-17.

Nilsson, Ingvar och Wadeskog, Anders.
Gatuvårdets ekonomi – Ett kommunalt perspektiv. Skandia Idéer för livet och Akta Huvudet, Hjärnskadeförbundet Hjärnkraft och Allmänna Arvsfonden. 2012-08-31.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset. *I föräldrars ställe - om förutsättningar och insatser för barn och unga i samhällsvård*. Stiftelsen Allmänna Barnhuset, 2021.

Socialstyrelsen. *Statistik om socialtjänstinsatser till barn och unga 2022*. 2023-09-21. Art.nr: 2023-9-8737.

Studieförbundet Näringsliv och Samhälle (SNS). *Påverkar samhällsvård barns framtida kriminalitet?* Stockholm: SNS Förlag. 2023.

Socialstyrelsen. *Öppna jämförelser 2022 – placerade barns utbildning och hälsa*. 2022-12-14. Art.nr: 2022-12-8299.

Treschow, Jacqueline *Kunskapsbrist om NPF inom socialt arbete: "Viktigt att vi sprider vår kunskap"* - Riksförbundet Attention. Aktuellt. Ung Dialog. 2022-11-24.

SOS
BARNBYAR